

Oponentský posudok dizertačnej práce Jitky Gelnarovej *Právo i dobro. Argumentace a diskurs českých aktivistek za volební právo pro ženy*

Universita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra politologie. 2013. Školitelka: Prof. PhDr. Blanka Říhová, CSc.

Dizertačná práca Jitky Gelnarovej skúma diskurz českých aktivistiek za volebné právo pre ženy v rokoch 1897 – 1914. Rozširuje a prehĺbuje pochopenie významného míľnika – volebného práva žien – nielen z hľadiska nášho uvažovania o rodovej (genderovej) rovnosti, ale uvažuje o ňom v kontexte utvárania a demokratizácie moderných národných štátov.

O aktuálnosti a príhodnosti témy nemožno pochybovať. Kým pred dvadsiatimi rokmi bolo volebné právo žien a zápas zaň skôr spomienkovým predmetom, ktorý do svojho archívu zaradilo nanovo sa formujúce ženské hnutie v Československu a v Českej republike, tak v súčasnosti už nie je možné volebné právo žien pojednávať či už anekdoticky alebo ho stručne uvádzať ako jasný dôkaz českého pokrokárstva či ako fetišizovaný indikátor demokratizácie. Na to už súčasný stav poznania o volebnom práve žien v Čechách príliš pokročil a aj dizertačná práca Jitky Gelnarovej prispieva k tak potrebnému kritickému prístupu.

Autorka pre kritické preskúmanie volebného práva žien v Čechách používa diskurzívnu analýzu, ktorá sa v sociálnych vedách aj humanitách stala osvedčeným nástrojom rozboru textových stôp rôznych politických zápasov a sporov. Tento prístup je v uvedenej výskumnej oblasti nový a práve rigorózna aplikácia diskurzívnej analýzy a schopnosť autorky generovať z nej významy politických konceptov je autorkiným zásadným príspevkom do existujúcej diskusie. Totiž, mnohé tvrdenia, ktoré autorka v svojej práci robí, boli vo výskume volebného práva žien nejakým spôsobom prítomné, hypotetizovalo sa o nich, uvádzali sa ako pravdepodobné interpretácie prehovorov a udalostí. Týmto intuíciám však chýbalo to podstatné – preukázanie ich odôvodnenosti na podstatnej časti existujúceho výskumného materiálu. Veľký rozsah výskumnej vzorky, s ktorou vo svojej dizertačnej práci pracuje Jitka Gelnarová, a jej dôsledné preskúmanie nástrojmi diskurzívnej analýzy, sú jedným z dôvodov, prečo zistenia tejto práce nemôžu byť výskumníkmi a výskumníčkami nielen v oblasti volebného práva žien, ale aj vo výskume demokratizačných procesov budúceho sa národného štátu, ignorované.

Cieľom práce bolo zistiť obsahy konceptu volebného práva v diskurze českých aktivistiek vo vymedzenom časovom období. Tento cieľ Jitka Gelnarová bezozvyšku napĺňa. Autorka sémantické pole rozkrýva ako organizované podľa troch základných osí – rodu (genderu), triedy a národa a v niekoľkých konceptuálnych rámcoch – rovnosti a rozdielnosti, verejného a súkromného, rozlišovania medzi my a oni, vzťahu medzi univerzálnym a partikulárnym a v chápaní reprezentácie. Každý z týchto konceptuálnych rámcov odkazuje na základné kategórie či pojmy politickej teórie, v súčasnosti intenzívne diskutované, ktoré prakticky majú svoje vlastné literatúry, problematizácie, kánony.

Zdá sa, že autorka tieto politicko-teoretické diskusie pojednáva len potiaľ, pokiaľ jej môžu pomôcť v sprehľadnení a rozčlenení predmetného materiálu. To znamená: Po roztriedení skúmaných diskurzov podľa uvedených konceptuálnych či kategoriálnych rámcov detailne nesumarizuje a nerozvádza to, čo by sme mohli nazvať implicitnou politickou teóriou či politickou ideológiou českých sufražistiek. V tomto ohľade sú najprepracovanejšími časťami analýzy diskurzu aktivistiek za volebné právo časť o reprezentácii, ktorá prináša veľmi zaujímavé výsledky a časť o vzájomnom vzťahu verejného a súkromného. Kým problematika reprezentácie je dlhodobou kľúčovým problémom politickej teórie, vzťah verejného

a súkromného je definičný pre feministickú kritiku kánonu politickej teórie. Kapitola o vzájomnom podmieňovaní a protirečeniach verejného a súkromného v genderovej štruktúre spoločnosti v diskurze českých sufražistiek je pre prácu zásadná. Uvedené časti vzbudzujú zvedavosť a podnecujú ďalšie otázky. Tie už síce siahajú za stanovené ciele práce, ale napomohli by ukotveniu výsledkov dizertačnej práce v existujúcich oblastiach výskumu.

Z nich je dôležitou pochopenie toho, čo presnejšie autorka v práci predkladá, aký je status skúmaného konceptu volebného práva žien, aký je status pojmových dvojíc (ale nielen dvojíc), označovaných autorkou ako konceptuálne rámce. Hoci autorka metodologicky využíva postupy diskurzívnej analýzy, zistenia práce – súdiac podľa referencií na úvodných stranách – chce vsadiť do poľa konceptuálnej histórie. Je zrejme, že jedným z jej hlavných tvrdení vyplývajúcich z rodovej analýzy je to, že všeobecné volebné právo bolo dobovo chápané ako „všeobecné“ volebné právo pre mužov. Ale diskusia o volebnom práve ako zásadnom politickom koncepte prelomu 19. a 20. storočia by mohla – a mala – pokračovať ďalej v línii skúmania volebného práva ako dobovo pravdepodobne najvýznamnejšieho aspektu občianstva, príslušnosti k modernému štátu.

Na záver ešte niekoľko otázok a pripomienok týkajúcich sa iných aspektov práce:

Diskurzívna analýza v skúmanom materiáli predpokladá konflikt (tu je zjavný) a často skúma obe alebo viaceré strany konfliktu či zápasu. Autorka sa v dizertačnej práci sústreďuje výlučne na prehovory jednej strany, českých sufražistiek, a podrobnejšie neskúma argumenty oponentov. Pokiaľ je to možné, mohla by autorka uviesť, k akým transferom, referenciám, apropriáciám diskurzu oponentov (alebo širšie, existujúceho politického diskurzu) dochádzalo? Akým spôsobom je pre rozkrytie konceptu volebného práva žien dôležitý diskurz oponentov?

Autorka väčšinou analyzuje diskurz aktivistiek preto, aby preskúmala vecnú podobu argumentov a cez ne charakter afiliácií s politickými spoločenstvami a ideológiami. Vytvára tak skôr statickú, synchrónnu, pojmovú sieť. Jej výskumná vzorka ale obsahuje pomerne veľké množstvo textov či už prednesených alebo koncipovaných ako prejavy, t.j. textov s nie zanedbateľným rétorickým aspektom. Ako zohľadnila tento aspekt v svojom skúmaní? Ako by mohol byť ďalej rozvíjaný?

Práca opisuje ako významný konflikt medzi stredostavovskými ženami a robotníčkami; kategóriu triedy považuje za tzv. odstredivú, a teda deliacu. Napriek dôrazu na rozdiely medzi týmito dvomi skupinami zástankyň volebného práva žien, bolo by možné hovoriť o nejakom ich vzájomnom ovplyvňovaní, kde by jedna strana modifikovala svoje stanoviská vychádzajúce z prirodzenoprávnych koncepcií a vlastníckeho individualizmu a druhá strana by zase modifikovala svoje názory na ekonomickú rovnosť a úlohu štátu v jej dosahovaní?

Dizertačná práca predstavuje významný príspevok v oblasti dejín volebného práva žien, politického myslenia žien a konceptuálnej histórie. Autorka preukázala hlbokú znalosť problematiky a schopnosť ju originálne rozvíjať. **Navrhujem preto, aby Mgr. Jitke Gelnarovej bola udelený titul philosophiae doctor (Ph.D.).**

Praha, 27. 8. 2013

Ľubica Kobová, PhD.

